

BRYTIGA BÖCKER

FÖR DIG SOM VILL

Arbeta med temat ålder

Ålder berättar hur gammal en människa är och hur många födelsedagar man haft. Alla har en ålder från att de föds. Du får inte behandla en människa sämre på grund av hennes ålder, oavsett om hen är noll eller hundra år gammal.

Här har vi samlat diskussionsfrågor och övningar som du kan använda för att prata tillsammans med barn om hur ålder påverkar vårt livsutrymme och inflytande. I den första delen har vi valt ut frågor och övningar som går att koppla till flera av Brytiga Böckers boktips på temat ålder. Fokus ligger på relationen mellan barn och vuxna, barns rättigheter och medbestämmande. I den andra delen har vi valt ut några titlar från boktipsen som vi fördjupar oss i. I den tredje delen delar vi med oss av tips till dig som ska använda materialet.

Handledningen är framtagen inom ramen för projekt Brytiga Böcker. Tillsammans med bibliotek och kulturpedagoger utvecklar vi normkreativa metoder för att förebygga diskriminering bland barn i åldrarna 3 -12 år. Brytiga Böcker finansieras av Allmänna Arvsfonden och drivs av Rättighetscentrum Västerbotten och Sensus Studieförbund.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT MAKT OCH (MED)BESTÄMMANDE

---

1. Barn ska få vara med och bestämma över saker som är viktiga i deras liv. Vem bestämmer vad i ert liv och varför är det så? Skulle det kunna vara på ett annat sätt? Hur kan vi göra om vi vill vara med och bestämma mer, eller om vi tycker att någon bestämmer för mycket över andra?
2. Barn ska få bestämma över sina egna kroppar. Hur kan ni visa, eller säga, att ni vill göra något? Hur kan ni visa, eller säga, att ni inte vill göra något?
3. Barn har levt kortare tid än vuxna. Finns det fler skillnader mellan barn och vuxna? Hur tror ni att det känns att vara vuxen?
4. Finns det något som vuxna gör som barn inte kan göra? Finns det något som barn gör som vuxna inte kan göra? Kan en person med en vuxens kropp leka lekar? Kan person med en barnkropp göra vuxna saker?
5. Alla har en ålder. Hur gamla är ni? Vad betyder det att vara en viss ålder? Känner ni någon som är riktigt gammal? Vem då? Hur tror ni att det känns att vara gammal?

6. Finns det något som gamla kan göra som inte barn kan? Vad får äldre människor bestämma över? Vad får äldre människor inte bestämma över?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT MAKT OCH (MED)BESTÄMMANDE

REGISSÖREN: Låt barnen sitta ner i en ring. Be dem fundera på hur det känns att bli bestämd över och hur det känns att bestämma över andra? Låt dem, en i taget, prova att vara den som bestämmer, gärna genom att de iklär sig en roll med någon typ av rekvisita. Den som är ledare – regissören - får bestämma en rörelse som gruppen ska genomföra. Ge instruktionen att rörelsen ska kunna utföras sittande, vara sjyst (inte retsam eller våldsamt) och att barnen inte ska kommentera varandras prestationer. Låt alla som vill vara den som bestämmer i tur och ordning.

Följ sedan upp med ett samtal om hur det kändes att bestämma över andra och prata om (ålders)makt utifrån frågorna: Vem bestämmer vad i er familj? Finns det vissa områden där ni inte tycker att varken barn eller vuxna bestämmer fritt? Finns det några i samhället som inte får bestämma nästan någonting själva?

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Ca 10-30 minuter beroende på barngruppens ålder och storlek.

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Gärna en "bestämmarhatt" eller liknande rekvisita

BARNS RÄTT: Välj ut några av artiklarna i barnkonventionen och arbeta fördjupat med dem. Prata med barnen om vad en rättighet är. Lyft en rättighet i taget och fundera tillsammans på vad artikeln betyder och om den efterlevs. Sätt upp artiklarna på väggen och återkom till dem flera gånger. Vad betyder exempelvis artiklarna omsatt i förskolans vardag och praktik?

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Passar bäst att arbeta med som ett tema över längre tid

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Barnkonventionens artiklar på papper, gärna illustrerade

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *EIGON OCH DEN STARKA MAMMAN*

---

av Sofia Hedman och Carina Ståhlberg

Berättelsen om Eigon och hans tävlingsinriktade mamma är en icke-stereotyp samtalsbok om relationen barn och vuxen, stor och liten, stark och svag. Den väcker tankar om hur vi fördelar roller och makt i familjen.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT STYRKA OCH RELATIONER

1. Eigons mamma är väldigt stor och stark. Vad är ni bra på? Vad är det att vara stark? Kan barn vara starkare än vuxna? Vad är det att vara svag? Kan vi vara svaga och starka samtidigt?
2. För Eigons mamma verkar det vara viktigt att vara bäst. Varför tror ni mamman vill vara bäst på allt? Brukar ni tävla? Hur känns det att vara bäst? Hur känns det att inte vara bäst?
3. I början retar mamman Eigon för att han är liten och smal. Hur tror ni Eigon känner då? Hur kan föräldrar visa att de är stolta över sina barn? Kan barn vara stolta över sina föräldrar?

- Om inte Eigon hade varit så liten hade han inte kunnat ta sig under staketet och hämta nycklarna. Vad mer kan vara bra med att vara liten? Kan man känna sig liten fast man är stor? Varför tror ni mamman vill att Eigon ska vara stor?

ÖVNING PÅ TEMAT TA OCH GE PLATS

KROPPEN I RUMMET: I den här övningen får deltagarna röra sig, använda kroppen och öva sig på att ta och ge plats. Börja med att berätta att deltagarna ska röra sig runt i rummet på olika sätt. Förklara var de får röra sig någonstans och visa vad du gör för tecken när de ska stå stilla och få nya instruktioner. Exempel på frågor som ni kan använda för att skapa rörelse:

- Hur ser du ut när du är stor?
- Hur gör du för att bli så stor du kan?
- Hur ser du ut när du är liten?
- Hur gör du för att bli så liten du kan?
- Hur skulle ni röra er om ni var tre, fyra eller fem år (deras faktiska ålder)?
- Hur skulle ni röra er om ni var vuxna?
- Hur skulle ni röra er om ni var jättegamla?
- Har ni en plats som ni gillar att vara på? Vad gör ni där? Hur rör ni er?
- Har ni en plats där ni inte gillar att vara eller där ni inte får vara? Hur rör ni er där?

Målgrupp: Från 3 år - men med mindre barn är det bra att välja ut några få sätt som de ska röra sig på och låta dem röra sig en längre på varje fråga.

Tidsåtgång: Minst 10 minuter

Lokalen: Rummet behöver vara så stort att deltagarna kan röra sig utan att riskera att krocka

Material: Inget

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *JUST NU HAR VI VARANDRA*

---

av Sara Bergmark Elfgren och Maria Fröhlich

Boken tar med läsaren på en upptäcktsfärd genom Tiden, från Big Bang till rymdframtid, från födelse till död. Den väcker frågor om ålder, åldrande och hur det påverkar oss alla.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT TID OCH ÅLDER

- Alla har en ålder. Hur gamla är ni? Vad betyder det att vara en viss ålder? Känner ni någon som är riktigt gammal? Vem då? Hur tror ni att det känns att vara gammal? Finns det något som gamla kan göra som inte barn kan? Tvärtom?
- Ibland går tiden långsamt och ibland fort. När går tiden fort? När går den långsamt?
- En människa som är 100 år är jättegammal men vissa träd kan bli 1000 år och vissa djur som sköldpaddor och valar kan bli över 200 år. Är en människa som är 100 år gammal om man jämför med trädet som är 1000 år? Vad skulle ni göra om ni blev 1000 år? Hur känns det att bli äldre?
- Om ingen skulle dö - hur skulle det vara då? Bättre eller sämre? Vad skulle hända?
- Ingen vet vad som kommer att hända i framtiden. Vad tror ni kommer hända i framtiden? Vad vill du göra med din framtid? Hur skulle vi kunna göra framtiden lite bättre?

ÖVNING PÅ TEMAT LIVSLINJER

ÅLDERSTRAPPAN: Vid en högläsning av boken kan ni använda rekvisita för att illustrera vissa delar. Som en tidslinje för att visa hur länge sedan det är som dinosaurierna eller de första människorna levde.

Skapa tillsammans tidslinjer för ett människoliv, med utgångspunkt i "livstrappan" som finns illustrerad i boken. Trappan kan skildra barnets eget liv som hen föreställer sig det, eller någon annans (fiktiv eller verklig, människa eller djur). I "livstrappan" i boken slutar inte livet med att en person dör. Trappan fortsätter med dem som lever kvar. Låt era livstrappor börja och sluta lika fritt. Kanske börjar ett liv långt innan vi föds? Vilka följer med oss på de olika trappstegen? Kanske lever vi för evigt, i någon form?

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 40 minuter, men passar bäst att arbeta med som ett tema över lite längre tid

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Papper, kriter, linjaler och gärna annat material, ex tidningar, tyg, etc.

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL *IDAG VET JAG INTE VEM JAG ÄR*

---

av Ida Sundin Asp

Det här är en berättelse om en morfar som glömmer. Under vägledning av sitt barnbarn (som han förstås också glömmer) upptäcker morfar världen på nytt. En bok som väcker frågor om åldrande men också om hur livet och ens bild av världen och de runt omkring en kan förändras.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT ÅLDERDOM

1. Morfar i boken är gammal. Känner ni någon som är riktigt gammal? Vem då? Hur tror ni att det känns att vara gammal? Finns det något som gamla kan göra som inte barn kan? Vad får äldre människor bestämma över? Vad får äldre människor inte bestämma över?
2. Morfar i boken minns inte vem han är. Hur tror ni det känns att inte minnas? Har ni glömt något någon gång? Har ni blivit bortglömda någon gång? Är det viktigt att minnas? Kan det vara skönt eller bra att glömma vissa saker?
3. Morfar och barnbarnet upptäcker tillsammans morfars liv med katten, båten och växthuset. Vad är viktiga saker i era liv? Varför är de viktiga?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT SINNE OCH MINNE

EXPEDITION MED ALLA SINNEN: Gör en upptäcktsresa precis som morfar och barnbarnet i boken.

Undersök en plats ingående. Kanske är det ett ställe där ni varit förut men som ni försöker se på ett nytt sätt. Finns det något ni kan smaka, känna eller lukta på? Kan ni göra eller titta på någonting annat än ni brukar på platsen? Vad tycker ni om platsen nu? Går det att upptäcka en plats på nytt, fast ni varit där förut?

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 20 minuter

Lokalen: Utomhus eller inomhus, gärna på en välbekant plats

Material: Inget

VAD TÄNKER DU PÅ?: Gör en upptäcktsresa i det inre. Förbered dubbla papper med siluetter på personer. Klipp ut den ena siluetten så det går att öppna upp den och se papperet bakom, som en lucka. Barnen får måla en persons yttre på det översta papperet och sedan något från dess inre på papperet under.

Det kan vara ett minne, något personen känner eller är men som inte syns utanpå. Låt sedan barnen presentera sin personer, både det vi ser och inte ser.

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Utrymme att skapa

Material: Förberedda siluetter (gärna i papper av lite tjockare kvalitet), kriter

ATT TÄNKA PÅ

För många barn är ålder en väldigt tydlig maktfaktor. Ett barns ålder ofta får stor betydelse för hur mycket hen får bestämma, förväntas kunna eller gilla. I barngruppen är det många gånger åldern som är avgörande för vem som får styra leken eller samtalet och maktförhållandet mellan barn och vuxna utmanas sällan.

I sin avhandling "Bångstyriga barn- makt, normer och delaktighet, en utmaning i förskolan" lyfter forskaren Klara Dolk att pedagoger som aktivt försöker överbrygga könsmaktsordningen istället riskerar att befästa åldern som den avgörande maktordningen. Dolk menar att vuxna styr barnen till bättre värderingar genom att överföra "rätt" normer på dem. I strävan efter jämställdhet finns risken att barnens möjlighet till att göra (det som uppfattas vara genusnormativa) val begränsas och att principen om barns delaktighet frångås. För att verkligen kunna utmana normer behöver därför vuxna lyssna till barnen och fundera kring barns reaktioner på åtgärder för att främja jämlikhet och vad de uttrycker. Om vi verkligen vill förändra maktstrukturer behöver vi hitta metoder som ligger utanför det bekväma och säkra.